

Х

Изх.№

ДО
Г-Н РОСЕН ЖЕЛЯЗКОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
49-ото НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ДО
Г-Н ЙОРДАН ЦОНЕВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯТА ПО БЮДЖЕТ И
ФИНАНСИ

ДО
Г-ЖА ДЕНИЦА САЧЕВА,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОМИСИЯТА ПО ТРУДА,
СОЦИАЛНАТА И
ДЕМОГРАФСКАТА
ПОЛИТИКА

Относно: Становище по проект на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2024 г. № 49-302-01-75 от 24.11.2023 г.

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЖЕЛЯЗКОВ,
УВАЖАЕМИ ОСПОДИН ЦОНЕВ,
УВАЖАЕМА ГОСПОЖО САЧЕВА,**

На основание чл. 9 ал. 6 от Правилника за организацията и дейността на омбудсмана, предоставям на Вашето внимание становище на омбудсмана на Република България по проекта на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2024 г. Отправна точка в становището е гарантирането на социалните и пенсионните права на гражданите, като при изготвянето на становището са съобразени постъпилите в институцията жалби, сигнали и предложения от граждани и поставените в тях проблеми, имащи отношение към социалните права.

След внимателен прочит на текста на проекта, бих искала да обърна внимание на следните основни групи проблеми, констатирани в проекта на Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване:

1. Като цяло Проектът на Закон за бюджета на ДОО за 2024 г. не включва значими промени в параметрите на държавното обществено осигуряване.

Предложено е минималният размер на пенсиите от 01.07.2024 г. да се измени от 523.04 лв. на 580.57 лв., т.е. минималната, както и останалите пенсии, според проекта, е предвидено да нарастват единствено по реда на чл. 100 от КСО, т.нар. швейцарско правило, като за 2024 г. са предвидени средствата за ръст от 11.0 на сто от 01.07.2024 г.

Заложено е в периода 2024-2026 г. пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември на предходната година, да се осъвременяват от 1 юли всяка година само с процент, определен като сбора от 50 на сто от нарастването на осигурителния доход и 50 на сто от индекса на потребителските цени през предходната календарна година. При тази прогноза ръст на средния осигурителен доход и нивото на средногодишния хармонизиран индекс на потребителските цени, процентите по чл. 100 от КСО са както следва: за 2024 г. – 11.0 на сто; 8.0 на сто за 2025 г. и 5.4 на сто за 2026 г.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица за 2024 г. е предложен да бъде 933 лв., а минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители – 933 лв.

В периода 2024-2026 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст и свързаните с нея минимални размери на пенсиите за трудова дейност се увеличават, считано от 1 юли, с процентите, определени по чл. 100 от КСО, а именно от 1 юли до 31 декември 2024 г. – 580,57 лв.

В предложения законопроект на бюджета на ДОО за 2024 г. за поредна година е предвидено да не се прилага ограничението по § 6, ал. 1 и 2 от Преходните и заключителните разпоредби на Кодекса за социално осигуряване. В периода 2024-2026 г. максималният размер на получаваните една или повече пенсии се запазва на 3 400 лв.

В същото време е предвидено максималният месечен размер на осигурителния доход за 2024 г. да нарасне от 3400 до 3750 лв.

В периода 2024-2026 г. размерът на социалната пенсия за старост и свързаните с нея пенсии и добавки се увеличава, считано от 1 юли, с процентите, определени по чл. 100 от КСО.

От 1 юли 2024 г. добавката от пенсията на починал съпруг – т. нар. „вдовишки добавки“ по чл. 84 от КСО се определя в размер от 1 юли 2024 г. 30 на сто от размера на пенсията на починалия съпруг/съпруга. Това е първо увеличение на процента от 2011 г. насам.

Като омбудсман смятам, че направените стъпки в проекта на ЗБДОО са в правилната посока, но за съжаление дори с това минимално увеличение не предоставят възможност за приближаване до жизнения минимум и необходимия реален ръст на доходите.

Докато повишаването на минималната работна заплата и минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица е предложение, което е необходимо и трябва да се направи, то увеличението на пенсиите само по чл. 100 от КСО, заложено като прогноза за следващите три години, за съжаление, не решава проблема с ниския им размер и непрекъснатото намаляване на покупателната способност на хората в пенсионна възраст.

Затова смятам, че една от стъпките за решаване на проблема с ниския размер на пенсиите е преизчисляването на всички пенсии на база средноосигурителния доход за предходната година.

2. Ред за отпускане на пенсии на хора с увреждания

Проблем, който за съжаление, не намира решение и в предложения проект на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2024 г. е този за реда за отпускане на пенсии на хора с увреждания. Свързан е с ограничението в чл. 74, ал. 1 от КСО стажът, придобит от хората с увреждания след датата на инвалидизиране, да не се взема предвид за придобиване на право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване. Следва да се подчертае, че в много от случаите инвалидизирането е настъпило преди да е придобит изискуемият осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, като гражданите след това продължават да работят. Независимо от полагания от тях труд и направени допълнително – при някои граждани дори значителни – осигурителни вноски, обаче се оказва, че **разпоредбата на чл. 74 от КСО лишава тези нуждаещи се от възможността те да получат пенсия за инвалидност поради общо заболяване.** При положение, че не е налице промяна на датата на инвалидността или не е настъпило впоследствие друго заболяване, което да е станало водещо според органите на медицинската експертиза, това лишаване може да е до живот.

Гражданите срещат затруднения и във връзка с невъзможността да натрупат изискуемия осигурителен стаж по чл. 74, ал. 1, т. 2 (осигурените придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, ако са загубили работоспособността си и имат – до 25-годишна възраст – една година осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането) и на чл. 74, ал. 3 от Кодекса за социално осигуряване (лицата с вродени и лицата с придобити трайни увреждания до постъпване на работа придобиват право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване при една година действителен осигурителен стаж).

3. Друг сериозен проблем, свързан с пенсиите на хората с увреждания и изискващ допълнително внимание, е срокът, в рамките на който от НОИ възобновяват плащанията при преосвидетелстването на лицата.

От институцията на омбудсмана неведнъж е изразявано становището, че е от съществено значение ускоряване възобновяването на полагащите се пенсии на гражданите, като това би могло да бъде постигнато, от една страна, като спрямо Медицинските комисии към ТП на НОИ бъде въведен и прилаган общият принцип за изпращане на издаденото решение на заинтересованите страни. От друга страна, чрез осигуряването на достъп на медицинските комисии до информацията и документацията в електронната система, имаща отношение към експертизата и удостоверяваща настоящото здравно състояние на лицата, би могло допълнително да се ускори дейността на комисиите. Добре е да се обсъди и възможността за въвеждане на положителната практика на структурите в системата на социалното подпомагане за изпълнение на експертните решения непосредствено след издаването им и по отношение възобновяването на пенсиите на засегнатите граждани.

4. Предложеното нарастване на максималния осигурителен доход от 3400 лв. на 3750 лв., въпреки че по инициатива на Министерството на финансите има сформирана работна група, която има за задача да изработи предвидим механизъм за определяне на максималния осигурителен доход. Разбираемо е, че максималният осигурителен доход не е статична величина, но смятам, че неговият размер следва да се разглежда във взаимовръзка със средния осигурителен доход, увеличаването на

минималната работна заплата и размерите на минималната, средната и максималната пенсия.

5. Запазването на размера на минималното парично обезщетение за безработица, е предложение, което не мога да подкрепя. Безработните лица, както и лицата, получаващи парични обезщетение, са една от групите с най-висок социален риск, предвид ниските доходи. Поради тази причина не бих подкрепила също така и запазването на минималния дневен размер на обезщетението за безработица – 18.00 лв., но пък отчитам като положителна стъпка увеличаването на максималния дневен размер от 85.71 лв. на 107.14.

С проекта се запазват периода и размера на обезщетението за отглеждане на дете до двегодишна възраст и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) - 780 лв.

Винаги съм споделяла и подкрепяла исканията на младите хора да бъдат финансово обезпечени във времето, когато отглеждат своите деца. Тази подкрепа е особено необходима сега, когато официалните данни от Националния статистически институт очертават трайна негативна тенденция за намаляване на населението на страната и настъпилата демографската криза.

Смятам и съм посочвала в своите препоръки необходимостта държавата, както и законодателната власт, да предприемат активни мерки за тяхната подкрепа. Действията трябва да са последователни, да имат своята законодателна основа, за да не се създаде риск за отпадане на мерки, които са били приети с консенсус назад в годините, но не са били обезпечени със законови механизми, гарантиращи тяхното изпълнение, най-вече в периоди, когато се налага да се правят икономии и да се съкращават социални разходи. **Намирам за положително решението минималният размер на обезщетението за отглеждане на дете от 1 до 2-годишна възраст да е равно на размера на минималната работна заплата, но изразявам безпокойството си от факта, че това решение не беше закрепено като законов принцип.** Смятам, че е необходимо то да бъде включено в Кодекса за социално осигуряване. Именно там следва да се определи, че минималният размер на обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, а също и обезщетението за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) се изравняват с размера на минималната работна заплата. Така актуализирането на обезщетенията ще следва ръста на минималната работна заплата.

Запазва се размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице – 540 лв. В тази връзка смятам, че сумата би следвало да се актуализира според размера на инфлацията.

С уважение,

**ПРОФ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**